

ВСТУП. МАКРОЕКОНОМІКА

---

*Ідеї економістів і політичних мислителів –
і коли вони праві, і коли помиляються –
мають набагато більше значення, ніж прийнято вважати.
Насправді лише вони і керують світом.
(Джон Кейнс)*

1. Предмет та проблеми макроекономіки.
2. Історія формування макроекономічної науки.
3. Методи макроаналізу.

Література

- Семюелсон П., Нордгауз В. Макроекономіка. – К., 1995. – Розділ 5А.
- Мэнкью Н.Г. Макроекономика. – М., 1994. – Глава 1.
- Манків Г.Н. Макроекономіка. – К., 2000. – Розділ 1.
- Панчишин С. Макроекономіка. – К., 2001. – Тема 1.
- Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. Макроекономіка: Опорний конспект лекцій. – К., 1997. – Тема 1.
- Гальперин В.М., Гребенников П.И., Леусский А.И., Тарасевич Л.С. Макроэкономика: Учебник. – 2-е изд. – СПб., 1997. – Гл. 1.
- Райхлин Э. Основы экономической теории. Макроэкономическая теория валового внутреннего продукта (кейнсианский подход). – М., 1997. – Гл. 1.
- Савченко А.Г., Пухтасвич Г.О., Тітьонко О.М. Макроекономіка. – К., 1999. – Гл. 1.
- Сакс Дж., Ларрен Ф. Макроэкономика. Глобальный подход. – М., 1996. – Гл. 1.
- Соболев В.М. Макроэкономика: Учебное пособие. – Харьков, 1997. – Глава 1.
- Меньшиков С.М. Новая экономика. Основы экономических знаний: Учебное пособие. – М., 1999. – Гл. 1.4.
- Schiller B. The Macroeconomy Today. Fourth Edition. – New York, 1989. – Chapter 1.

Дана тема дозволяє усвідомити предмет макроекономіки, її відмінність від мікроекономіки, окреслити коло проблем, що будуть досліджуватись. Певною мірою можуть бути використані знання, що отримані при вивченні політичної економії, історії економічних вчень.

1. Предмет та проблеми макроекономіки

На відміну від мікроекономіки, макроекономіка вивчає національну економіку в цілому, як сукупність економічних явищ. Замість обсягів, цін, попиту, пропозиції в макроекономіці оперують обсягом національного продукту, рівнем цін, сукупним попитом, сукупною пропозицією. В центрі уваги знаходяться проблеми, що є спільними для всіх економічних суб'єктів.

З проблемами макроекономіки доводиться стикатися щодня і кожному. (Поміркуйте про часи, коли ви отримаєте нарешті диплом фахівця з фінансів, – ваші можливості влаштуватися на роботу будуть залежати не тільки від ваших особистих здібностей, але і від стану економіки, фази економічного циклу). Макроекономіка посідає важливе місце в політичному житті країни. Макроекономічна політика лишається важливим критерієм при обговоренні кандидатур політичних діячів. Пригадайте передвиборчі дебати – скільки макроекономічних категорій доводиться чути в цей період.

Структура макроекономіки на сьогоднішній день певним чином склалася, але це властиво лише підручникам проміжного (intermediate) рівня. Для поглибленого курсу, що адресований магістрам, загальнонавчаної традиційної структури просто не існує. Перегляньте анотований перелік літератури (а з часом і самі джерела) – можна побачити дещо відмінні підходи – аналіз економіки в коротко- та довгостроковому періодах, макроекономічна статика та динаміка.

Навіть перелік макроекономічних проблем (фактично цілей макроекономічної політики) вміщує, на думку одних, три основні – безробіття, інфляцію, економічне зростання. Більшість називає магічний чотирикутник – економічне зростання, повна зайнятість, стабільність цін та зовнішньоекономічна рівновага. А інші формулюють так звану макроекономічну “велику сімку”, додаючи до названих проблем національний продукт, економічний цикл, макроекономічну політику держави.

Окреме місце посідає теорія державного регулювання економіки. Вона передбачає певний інструментарій для вирішення основних мак-

роекономічних проблем. В першу чергу, це фіскальна або бюджетно–податкова політика (її проводить переважно уряд) та монетарна або грошово–кредитна політика (що здійснюється переважно Центральним банком). Можна додати ще зовнішньоекономічну політику та політику доходів.

Оскільки макроекономіка достатньо молода наука, вона містить багато альтернативних концепцій. В мікроекономіці, як правило, є єдина вірна відповідь ($MC = MR$), в макроекономіці ж можуть існувати різні, часто навіть полярні, точки зору. Тому дуже важливо бути здатним кваліфіковано обґрунтувати та відстояти свою позицію. Ці обставини набувають вагомого значення в умовах трансформаційної економіки України.

2. Історія формування макроекономічної науки

Для кращого засвоєння дисципліни слід пригадати основні етапи розвитку економічної науки взагалі й макроекономіки зокрема, усвідомити її еволюцію. Подібний ретроспективний аналіз дозволить краще зрозуміти сучасні доктрини, які інколи є своєрідним поверненням до класичних схем.

Фактично макроекономіка як наука була створена в ХХ ст., тож є доволі молодою. Але своїм корінням сягає кілька століть тому. Так, серед перших спроб макроекономічного аналізу традиційно виділяють висування Ж.Боденом припущення про зв'язок між кількістю грошей в обігу та рівнем цін на товари, що було зроблене на підставі відомої “революції цін”. Спроба оцінити національний доход Англії і порівняти його з національним доходом Франції була здійснена В.Петті в XVII ст.

Найбільш відомі спроби виявлення закономірностей розвитку саме національної економіки в історії економічної теорії зазвичай називають такі (пригадайте зміст кожної):

- “Економічна таблиця” Ф.Кене (хоча ще підхід меркантилістів, що передували фізіократам, був зосереджений на макрорівні);
- схеми відтворення К.Маркса;
- модель міжгалузевого балансу В.Леонтьєва.

Але справжня макроекономіка починається з теорії Дж.Кейнса. Хронологічно – з часів Великої Депресії, точніше, зі спроб її подолання. Тим більше, що криза охопила не лише реальну економіку, – це була фактично криза економічної теорії, що ґрунтувалася на принципі

“laissez faire”. Загальновідомо, що сучасний курс еconomics є неокласичним синтезом, що здійснив П.Семюелсон, об'єднавши класичну мікроекономіку (А.Маршалла) з кейнсіанською теорією. Хоча, як згадував сам П.Семюелсон, коли в 1948 р. вийшло друком перше видання його підручника, навіть слова “макроекономіка” ще не було в словниках.²

Сама кейнсіанська теорія займає основне місце в курсі макроекономіки. Але наприкінці курсу обов'язково досліджуються інші сучасні концепції, переважна більшість яких створена всупереч кейнсіанству. Втім, навіть наявність широкого кола таких теорій відповідає позиції Дж.Кейнса (“Коли змінюється інформація, якою я володію, я змінюю свою думку. А як дієте ви, сер?”).

Розвиток макроекономічної науки значною мірою визначається економічними реаліями, тими задачами, що ставить саме життя. Протягом вивчення курсу доведеться неодноразово повертатися до двох історичних подій. Першою була Велика депресія, що фактично спричинила саму появу макроекономіки та на кілька десятиріч задала основний тренд її розвитку. Другою подією була економічна криза 70-х років, що вивела на авансцену проблему інфляції, зробивши її актуальною на наступні десятиріччя.

Можна припустити, що ми живемо в час, який увійде в макроекономічну науку як своєрідна третя подія. Цілком природно, що сьогодні неможливо чітко окреслити її контури, але можна передбачити, що наука має сконцентруватися на дослідженні таких явищ, як зростання економіки США в 90-ті роки, глобалізація, світові фінансові кризи.

Тож макроекономіка приречена залишатися наукою дискусійною й динамічною, щорічно відкриваючи нові сторінки. Про актуальність нових розробок свідчить присудження нобелівських премій. За останнє десятиріччя в галузі макроекономіки були відзначені:

1995 р. – Р.Лукас за розробку і застосування гіпотези раціональних очікувань;

1999 р. – Р.Манделл за аналіз монетарної і фінансової політики в умовах змінних курсів валют, теорію побудови оптимальних валютних зон;

---

² Втім, є твердження, що вперше термін “макроекономіка” з'явився в 1933 р. у статті норвезького економіста Р.Фріша (майбутнього нобелівського лауреата).

2004 р. – Е.Прескотт та Ф.Кідланд за внесок в динамічну макроекономіку, визначення часової складової економічної політики та рушійних сил всередині бізнес–циклів.

3. Методи макроаналізу

Розглядаючи дане питання, слід отримати найбільш загальну уяву про методи, якими користується сучасна макроекономіка. В подальших темах ці абстрактні знання будуть наповнюватися більш конкретним змістом.

При аналізі макроекономічних подій використовуються знайомі загальні методи економічної теорії: позитивний та нормативний, аналіз, синтез, індукція, дедукція та інші. Але, окрім них, вживаються специфічні методи. Такими методами передусім є:

- агрегування;
- моделювання;
- принцип рівноваги.

З самого початку було зазначено, що від мікроекономіки макроекономіку відрізняє не лише предмет, але й принцип агрегування.³ В макроекономіці відбувається об'єднання окремих елементів в сукупність – замість всіх конкретних ринків розглядаються чотири: ринок благ (товарів та послуг), ринок праці, ринок грошей та ринок цінних паперів (або фінансовий ринок, що об'єднує два останніх).

Всі економічні суб'єкти в макроекономіці об'єднані в чотири групи:

- 1) Домогосподарства – це споживачі, основною метою яких є максимізація корисності. Одночасно вони виступають власниками економічних ресурсів, від продажу яких отримують доходи. Переважно більша частина доходів витрачається на ринку товарів та послуг, решта заощаджується.
- 2) Підприємці – це фірми, основною метою яких є максимізація прибутку. Вони купують економічні ресурси, продають товари та надають послуги. При цьому підприємці виступають інвесторами, тобто купують інвестиційні товари, використовуючи, як правило, позичковий капітал.

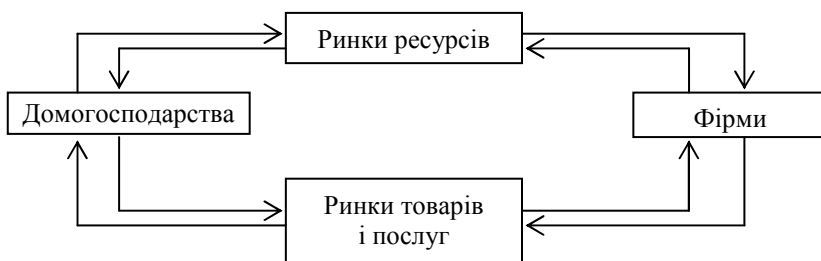
---

³ В одному з підручників як епіграф до параграфу про агрегування використані слова англійської колиської "If all the seas were one sea, what a great sea that would be..."

- 3) Держава – це сукупність державних установ, які відповідальні за виробництво суспільних благ, здійснюють перерозподіл доходів (через податки, субсидії та трансферти), виходять на фінансовий ринок як кредитор або позичальник в залежності від стану державного бюджету. Важливим призначенням є проведення макроекономічної політики з метою стабілізації економіки.
- 4) Іноземний сектор – це всі інші країни світу, що пов'язані з даною процесами експорту та імпорту товарів, послуг та капіталів.

Макроекономіка абстрагується від відмінностей між окремими ринками та суб'єктами. З точки зору макроекономічного аналізу це неважливо. Витрати всіх домогосподарств розглядаються як сукупні споживчі витрати. Витрати підприємців є приватними внутрішніми інвестиціями. Державні установи та організації здійснюють так звані державні витрати, а іноземний сектор пов'язаний з національною економікою потоками експорту-імпорту.

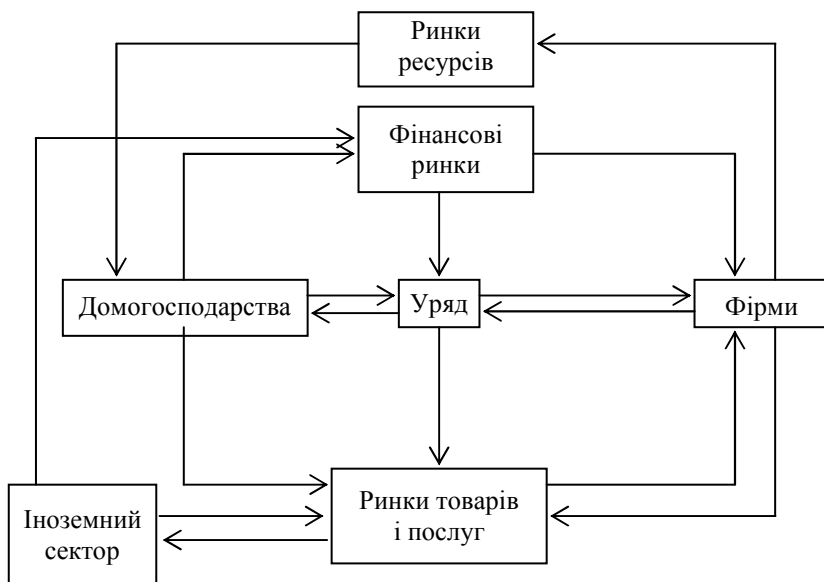
Моделі активно використовуються і в мікроекономіці (пригадайте хоча б модель досконалої конкуренції). Модель – це абстрактне відбиття реальних процесів та явищ, їхній формалізований опис. Вам вже відома модель кругових потоків – кругообіг благ, видатків та до-

Рис. 1. Модель приватної економіки
(закритої економіки без втручання держави)

У процесі дослідження моделі ускладнюються, наближаючись до реалій. Звісно, будь-яка модель, навіть дуже складна, не може враховувати всі чинники (особливо соціальні, психологічні), але вона може бути орієнтиром.

Додавання держави перетворює модель на трисекторну – закриту економіку з втручанням держави. На рис. 2 представлена ще більш складна чотирисекторна модель економіки – модель відкритої економіки з участю держави. Спробуйте підписати наведені потоки.

Рис. 2. Модель відкритої економіки з участю держави

Макроекономічні моделі дозволяють з певними припущеннями встановлювати залежності між економічними показниками. Зовні моделі лишаються екзогенні величини, які є незалежними, тобто встановлюються урядом або Центральним банком (ставки податків, державні витрати, пропозиція грошей). Сама модель пояснює, яким чином зміна цих величин впливає на ендогенні, тобто змінні, що формуються всередині моделі (обсяг національного виробництва, рівень безробіття, темп інфляції). При цьому слід брати до уваги, що представники різних шкіл можуть розходитися навіть у визнанні певних чинників екзогенними або ендогенними.

Досить часто в макроекономіці використовується інша класифікація показників – потік і запас. Потік (flow) – це показник, що характеризує обсяг економічних процесів за певний проміжок часу (як правило, за рік), наприклад, сукупність благ, яка була вироблена або спожита за певний час. Запас (stock) – це показник, що вимірює обсяг виробництва або споживання на певний момент часу. Якщо дефіцит держ-

бюджету належить до показників потоку, то нагромаджений державний борг є показником запасу.

Подібно мікроекономіці макроекономіка теж використовує принцип рівноваги, лише робить це на макрорівні. Одна з центральних тем курсу має назву “Макроекономічна рівновага, її механізми”. У встановленні рівноваги зацікавлені всі економічні суб’єкти, але вона є доволі мінливою, тож суб’єкти змушені вносити корективи в свої попередні наміри з метою досягнення рівноваги.

У зв’язку з цим макроекономіка використовує два рівні аналізу *ex post* та *ex ante*. Ці підходи були розроблені шведським економістом Г.Мюрдалем ще на початку 30–х років. Підхід *ex post* – це національне рахівництво, аналіз фактичних результатів, які вже досягнуті в економіці за певний період. Підхід *ex ante* – це прогнозне моделювання економічних процесів, коли до уваги беруться також наміри та плани економічних суб’єктів на стадії прийняття рішень.

Основні терміни

Macroeconomics	Макроекономіка
Goods market	Ринок товарів та послуг
Resource markets	Ринки ресурсів
Financial assets market	Фінансовий ринок
Households	Домогосподарства
Business firms	Фірми
Government	Держава
Foreign sector	Іноземний сектор
Flow	Потік
Stock	Запас
Model of circular flows	Модель кругових потоків

Питання для самоконтролю

1. Сформулюйте схожість та основні відмінності мікроекономіки та макроекономіки.
2. Якими аргументами можна переконати у важливості вивчення макроекономіки?
3. В багатьох підручниках вже у вступі знайомлять читачів з найуживанішими макроекономічними показниками. Але хо-

чється вірити, що в цьому немає потреби, що ці поняття засвоєні ще в курсі політекономії. Перевірте себе, чи не забули Ви такі показники, як ВВП, інфляція, безробіття, гроші, позичковий відсоток, державний бюджет, торгівельний та платіжний баланс, економічне зростання, навіть мультиплікатор та акселератор. Всі вони зустрінуться на подальших сторінках.

4. З якими макроекономічними школами Ви вже знайомі?
5. Які макроекономічні проблеми є найбільш актуальними для України сьогодні?
6. Чи уявляєте Ви, наскільки вдало наша країна вирішує основні макроекономічні проблеми?
7. Навіщо будувати моделі, адже вони значно спрощують реальність?
8. Чи можете Ви визначити поняття “витоки” та “ін’єкції”?